

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH

GAEILGE – ARDLEIBHÉAL – PÁIPÉAR II (S.8)
(90 marc)

FAD AMA: UAIR GO LEITH

Ceist 1. Léigh an sliocht seo agus freagair **trí cinn** de na ceisteanna a ghabhann leis. **(15 mharc)**
 Ní mór ceist **amháin** a roghnú as **A** agus ceist **amháin** a roghnú as **B**.
 Is féidir **an tríú ceist** a roghnú as **A nó as B**. Ní gá níos mó ná **leathanach** a scríobh.
[Bíodh na freagraí i d'fhocail féin, chomh fada agus is féidir leat.]

Luath nó Mall

1. Bhí lá breithe ag Peadar. Bhí a chairde go léir ann. An spórt a bhí acu! An gáire a rinne siad! Bhí Peadar an-sásta. Ní raibh sé riamh chomh sásta ina shaol. “An féasta ab fhearr a bhí ag aon duine riamh,” ar seisean ina intinn féin. Ansin chuaigh a chairde go léir abhaile. Bhí Peadar faoi bhrón. Bhí an teach an-chiúin. “Ní bheidh lá breithe arís agam go ceann bliana,” ar seisean. “Tá sin i bhfad rófhada uainn.”

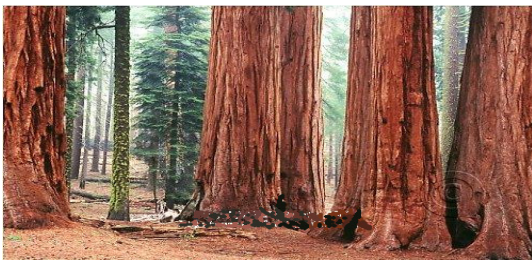
2. An lá dár gcionn bhí sé fós faoi scamall bróin. Smaoinigh sé ar phlean. “Má shiúlaim níos tapúla, má labhraím níos tapúla, má ithim agus má ólaim níos tapúla, b’fhéidir go n-imeoidh an bhliain níos tapúla,” ar seisean. D’ith sé a bhriceasta an-tapa ar fad. D’ól sé gloine bhainne in aon slog amháin. “Tóg go bog é,” arsa a Mhamáí leis. Amach leis. Shiúil sé an-tapa ar scoil. Bhí sé ann ar fiche tar éis a hocht. Ní raibh aon duine ann. Chiceáil sé carn duilleog. D’fhéach sé suas síos. Ní raibh aon duine ag teacht. Sa deireadh chuala sé carr á pháirceáil i gclós na scoile.

An Chuil Bhealtaine

“Dia duit ar maidin,” arsa an t-ardmháistir. “Dia is Muire duit,” arsa Peadar an-tapa ar fad. “Nach tú atá luath ar maidin,” arsa an t-ardmháistir agus d’oscail sé doras na scoile. D’fhan Peadar lasmuigh. Chiceáil sé carn eile duilleog. Ansin bhailigh sé iad go léir arís, an-tapa ar fad, agus rinne carn díobh. “Nach mé an t-amadán,” arsa Peadar. “D’ith mé, d’ól mé, shiúil mé agus labhair mé an-tapa ar fad ach tá an t-am ag imeacht mar a bhí riamh.” Chaith sé an lá ar fad ag smaoineamh. “Má dhéanaim gach rud níos moille, b’fhéidir?” ar seisean.

3. Shiúil sé abhaile an-mhall ar fad, ar nós seilide. Bhí sé beagnach a cúig nuair a shroich sé an baile. “Bhí mé buartha fút, a Pheadair,” arsa a Mhamáí leis. “Cá raibh tú?” “Níl ann ach gur shiúil mé abhaile an-mhall ar fad.” “Cad atá ort, an bhfuil tú tinn?” “Níl,” arsa Peadar. Thóg sé trí shoicind air an focal sin a rá. D’ith sé ceapaire cáise, an-mhall. Chogain sé agus chogain sé an ceapaire. D’ól sé cupán tae an-mhall, an-mhall go deo. Ní raibh sé ach leathólta aige nuair a d’éirigh sé fuar. “Nach mé an t-amadán,” arsa Peadar leis féin. “D’ith mé, d’ól mé, shiúil mé agus labhair mé an-mhall ar fad ach tá an t-am ag imeacht mar a bhí riamh.”

An Chrónghiúis

4. Tháinig Daidí abhaile. “Deir Mam liom go bhfuil rud éigin cearr leat,” ar seisean. “Níl,” arsa Peadar, “ach tá rud éigin cearr leis an saol.” “An bhfuil anois?” arsa Daidí. “Agus cad atá cearr leis an saol?” “Tá an bhliain rófhada,” arsa Peadar. “Rófhada? Níl a fhios agam faoi sin,” arsa a Dhaidí leis. “Tá,” arsa Peadar.

5. Thóg Daidí leabhar anuas ón tseilf. Leabhar dúlra. “An bhfeiceann tú an crann sin?” “Feicim,” arsa Peadar. “Míle bliain d’aois atá sé. Fásann sé in California. Sin í an chrónghiúis,” arsa Daidí. “Míle bliain?” arsa Peadar agus bhí iontas air. D’oscail a Dhaidí leathanach eile. “Agus an bhfeiceann tú an chuil sin?” ar seisean. “Feicim,” arsa Peadar. “Sin í an chuil Bhealtaine,” arsa a Dhaidí. “Ní mhaireann sé ach aon lá amháin.” “Aon lá amháin???” arsa Peadar. “Sin an méid,” arsa a Dhaidí.

6. “Cé acu ab fhearr leat,” arsa Peadar tar éis tamaill, “a bheith i do chuil Bhealtaine nó i do chrónghiúis?” “B’fhearr liom a bheith i mo dhuine,” arsa a Dhaidí. “Ach dá mbeadh rogha agat,” arsa Peadar. “Ach níl ...,” arsa a Dhaidí. “Níl rogha agam ná agatsa. Bí buíoch as gach lá atá agat. Ná bí buartha faoin lá inné ná faoin lá amárach. Agus ná bac an bhliain seo chugainn. ... Tiochfaidh an bhliain seo chugainn, luath nó mall!” Gháir siad beirt.

(Sliocht athchóirithe as an ngearrscéal *Ceol na Gealaí* le **Gabriel Rosenstock**)

Ceisteanna (iad ar cómharc)

A (Buntuiscint)

- (i) In **Alt 1** deirtear go raibh Peadar ‘faoi bhrón’. Cén fáth? (Is leor **dhá phointe** eolais.)
- (ii) Luaigh **dhá chúis** a raibh máthair Pheadair buartha faoi.
- (iii) Breac síos **dhá phointe** eolais faoin gceacht a mhúin an t-athair don mhac.

B (Léirthuiscint Ghinearálta)

- (i) Luaigh **dhá thréith** a bhaineann le Peadar mar dhuine, dar leat. I gcás **ceann amháin** den dá thréith sin tabhair píosa eolais as an téacs a léiríonn an thréith sin.
- (ii) Déan comparáid idir an t-athair agus an mháthair mar a léirítear sa scéal iad.
- (iii) Ar thaitin an scéal leat? Is leor **dhá chúis** a lua i do fhreagra.

Ceist 2. Freagair **A** nó **B** anseo. Ní gá níos mó ná **leathleathanach** a scríobh. **(15 mharc)**

A

- (i) Ainmnigh gearrscéal Gaeilge nó úrscéal Gaeilge nó dráma Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil an cineál céanna ábhair i gceist ann is atá sa sliocht i **gCeist 1** thuas.

Ní mór teideal an tsaothair sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go soiléir.

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil sa saothar sin faoin gcineál sin ábhair.

nó

Déan comparáid **ghairid** idir a bhfuil sa sliocht i **gCeist 1** faoin *ábhar* úd agus a bhfuil faoin *ábhar* céanna sa saothar atá ainmnithe agat.

B

- (i) Maidir le do rogha **ceann amháin** de *na hábhair* seo a leanas, ainmnigh gearrscéal Gaeilge nó úrscéal Gaeilge nó dráma Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil *an t-ábhar* sin i gceist ann.

Ní mór teideal an tsaothair sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go soiléir.

(a) An Teaghlach (b) An Scoil (c) Bia (d) Spórt (e) An Bás (f) An Greann

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil sa saothar sin faoin *ábhar* atá roghnaithe agat.

Nóta: I gcás **A** nó **B** thuas, tá cead agat chomh maith dráma Gaeilge a ainmniú ar ghlac tú páirt ann le linn do chúrsa.

- Ceist 3.** Léigh an dá dhán thíos agus freagair **trí cinn** de na ceisteanna a ghabhann leo. **(15 mharc)**
 Ní mór ceist **amháin** a roghnú as **A** agus ceist **amháin** a roghnú as **B**.
 Is féidir **an tríú ceist** a roghnú as **A nó B**. Ní gá níos mó ná **leathanach** a scríobh.
 [Bíodh na freagraí i d'fhocail féin, chomh fada agus is féidir leat.]

<p>An Canaerí</p> <p>Bhí éanadán ag Seán Ó Riain, Is cheannaigh sé canaerí Ó ghasúr deas a bhí 'na rang, Darbh ainm Tadhg Ó Laoghaire. 4</p> <p>Bhí áthas mór ar Sheán Ó Riain Nuair a thug sé an t-éan abhaile, Chuir sé é san éanadán Is chroch é ar an mballa. 8</p> <p>B'ionadh leis nár chan an t-éan, Mar canann gach canaerí; Níor tháinig uaidh ach "sea, sea, sea," Is d'ith sé síol go craosach. 12</p> <p>Nigh an t-éan é féin ansin, Is rith an dath go léir de; Ní raibh san éan ach gealbhan donn - Mí-ádh ar Thadhg Ó Laoghaire! 16</p> <p style="text-align: right;"><i>(le Seán Mac Fheorais)</i></p> <p>Gluais: (L.1) éanadán = cás éin (L.12) go craosach = go santach (L.15) gealbhan = éan beag bídeach</p>	<p>Cuairt</p> <p>Sular mhúscail mé, Tháinig mo ghrá chugam I mbrionglóid chomh fíor Leis an lá úd I Ráth Maoláin Nuair a shiúlamar an trá. 6</p> <p>Sea, tháinig sé chugam, Phóg sé mé go súgrach 'S d'imigh. 9</p> <p>Gach lá, a ghrá, Fanaim Le do athchuart I mbrionglóid. 13</p> <p style="text-align: right;"><i>(le Colette Ní Ghallchóir)</i></p> <p>Gluais: (L.1) mhúscail = dhúsigh (L.8) go súgrach = go spórtúil (L.12) athchuart = teacht ar ais</p>
--	---

Ceisteanna (iad ar cómharc)

A (Buntuisicint)

- (i) (a) Cé a dhíol an canaerí le Seán Ó Riain sa dán *An Canaerí*?
 (b) Cad a tharla nuair a nigh an canaerí é féin lá amháin?
- (ii) (a) Cár bhuail an file lena ‘grá’ den chéad uair sa dán *Cuairt*?
 (b) Luaigh rud amháin a rinne siad le chéile an lá sin.
- (iii) (a) Cad leis a mbíonn an file ag fanacht anois sa dán *Cuairt*?
 (b) Mínigh a bhfuil i gceist sa líne ‘Mí-ádh ar Thadhg Ó Laoghaire’ (*An Canaerí* – L. 16).

B (Léirthuisicint Ghinearálta)

- (i) An dóigh leat go bhfuair Seán Ó Riain margadh maith sa dán *An Canaerí*?
 Tabhair **dhá fháth** le do fhreagra.
- (ii) Cén saghas duine í an file, dar leat, sa dán *Cuairt*?
 Is leor **dhá phointe** a lua.
- (iii) Luaigh **difríocht amháin** agus **cosúlacht amháin** atá idir an dá dhán.

Ceist 4. Freagair **A** nó **B** anseo. (Ní gá níos mó ná **leathleathanach** a scríobh.)

(15 mharc)

A

- (i) Ainmnigh dán Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil an cineál céanna ábhair ann is atá i do rogha **ceann amháin** den dá dhán i **gCeist 1** thuas.

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile a chum, a scríobh síos go soiléir.

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil faoin gcineál sin ábhair sa dán atá ainmnithe agat agus ar an gcaoi a gcuireann an file os ár gcomhair é.

nó

Déan comparáid **ghairid** idir a bhfuil faoin ábhar úd sa dán atá roghnaithe agat as **Ceist 1** agus a bhfuil faoin ábhar céanna sa dán atá ainmnithe agat.

B

- (i) Ainmnigh dán Gaeilge (a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa) a bhfuil do rogha **ceann amháin** de *na mothúcháin* seo thíos ann.

Ní mór teideal an dáin, mar aon le hainm an fhile a chum, a scríobh síos go soiléir.

(a) Greann   (b) Uaigneas   (c) Grá   (d) Díoltas   (e) Sásamh   (f) Cumha / Brón

- (ii) Tabhair cuntas **gairid** ar a bhfuil sa dán sin faoin *mothúchán* atá roghnaithe agat agus ar an gcaoi a gcuireann an file an *mothúchán* sin os ár gcomhair.

Thall →

Ceist 5. Freagair do rogha **ceann amhain** de **A nó B nó C** anseo thíos:

A

Cheannaigh do mhuintir teach nua agus bhog tú isteach ann le déanaí. Scríobh **an litir** a chuirfeá chuig cara leat ag insint di/dó ina thaobh.

I do litir luaigh

- an fáth ar cheannaigh do mhuintir an teach
- cur síos ar an teach féin
- an ceantar ina bhfuil an teach suite
- na comharsana nua atá agaibh
- socrú éigin chun go bhfeicfidh do chara do theach nua go luath.

B

Chonaic tú scannán nua sa phictiúrlann áitiúil le gairid. Scríobh an litir a chuirfeá chuig cara leat ag insint dó/di i dtaobh an scannáin seo.

I do litir luaigh

- **an fáth** a ndeachaigh tú go dtí an phictiúrlann
- **dhá rud** faoin scannán a thaitin go mór leat
- **dhá rud** faoin scannán nár thaitin leat.

C

Léigh tú alt i nuachtán Gaeilge faoin ábhar **Tá Láithreáin Stairiúla In Éirinn Á Scrios.** Scríobh **an litir** a chuirfeá chuig eagarthóir an nuachtáin i dtaobh a raibh san alt sin.

I do litir luaigh

- **dhá** mhórpoinnte a bhí san alt ar an ábhar
- **dhá** thuairim eile uait féin ar an ábhar
- pointe **amháin** eile faoin alt.